

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3371

Օրբերի

Չախաչազարի կրօնագիրք-
բյուռ

28(075)

0-84

Չորիկ/բեր

1875

2010

B 2001

28(075)

462

0-84

ՀԱՄԱՅՆՈՒԹՅԱՆ

ԱՐԾԱՆՊՐՏԱԻԹԵԱՆ

12012

Ման առաջին

ՆԱԽԱՆՆԱԿ

Քրիստոնեական հաւատոյ

ԵՇԽԵՏԵՍԻՐԵԱՅ ՅՈՎՍԷՓ Ե. Ք.

ՕՐԲԵԼԻ

Երկրորդ ազգաբնակիչ

ՏՓԽԻՍ

1875

280
067-01

280
1067-00

28(1075)
0-84

4624

(48)

Ն Ա Խ Ա Թ Ա Ի Ի Ղ

2017

Ա Ր Օ Ն Ա Գ Ի Տ Ա Ի Թ Ե Ա Ն

Ր Ս Տ

Ուղղափառ դաւանութեան Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ
Մասն առաջին

Ն Ե Խ Ե Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Քրիստոնէական հաւատոյ

Ե Ե Խ Ե Տ Ե Մ Ի Բ Ե Յ Յ Ո Ս Ի Փ Ե Ք Ք Օ Ր Բ Ե Լ Ի

Տ Գ Ե Գ Ի Ե Ե Լ

Հրամանաւ Վեհափառ Հայրապետին մե-
րոյ Տեառն Գեորգայ Դ.

Ըմենայն Հայոց Վաթուղեկոսի

Երկրորդ սպազրուութիւն

Տ Փ Խ Ի Ս

Ի Տ Գ Ե Բ Ե Ն Ի Ի Ե Զ Ե Ն Յ Ն Ի

1875

62269 առ 20497

Ն Ա Խ Ա Յ Ա Ի Ի Ղ

Ա Ր Օ Ն Ա Պ Ի Տ Ա Ի Թ և Ա Ն

Կ Ե Մ

Ն Ե Խ Ե Գ Ի Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Ք Բ Ի Ս Տ Ո Ն Է Ե Կ Ե Ն Հ Ե Ի Ե Տ Ո Յ

- 1. Ի՞նչ է կրօնն:
- 2. Կրօնն է ճանաչել, սիրել և պաշտել Աստուած:
- 3. Ի՞նչ է սովորեցնում մարդոյս կրօնը:
- 4. Կրօնը մարդոյս սովորեցնում է միջոցները, որով նա կարող լինի մտանալ Աստուծոյ և միանալ նորա հետ:
- 5. Հարկաւոր է մարդոյ կրօնը թէ ոչ:
- 6. Ընշուշտ, պատճառ որ՝ կայ Աստուած երկնի և երկրի Երարիչ և Տէր, և առանց Աստուծոյ մարդս կարող չէ երջանիկ լինել:
- 7. Ի՞նչ է կրօնի առարկայն:
- 8. Կրօնի առարկայն Աստուած է, և Աստուծոյ վերաբերեալ ճշմարտութիւնքը:

Ծանօթ. Կրօն Բառը նշանակում է նրել, աւելել պահել: Ինչ Բառից կաղճառ, երբ լի է իւր արտ ճիշտ աւան է նշում է որ ինչիւն է փոխառ Աստուած արմելու, նորան ճարհանու, և սպառելու է միատարելու նորա հետ:

- ձ. Ո՞ր տեղ են պարունակուում Մտուածային ճշմարտութիւնքը:
- Պ. Մտուածաշունչ գրոց, այսինքն հին և նոր կտակարանի մէջ:
- ձ. Ի՞նչ պատճառաւ սուրբ գիրքը Մտուածաշունչ կոչւեցաւ:
- Պ. Ե՛յն պատճառաւ որ Մտուածային աղբեցութեամբ և շողոյն սրբոյ շնչմամբ գրուեցաւ:
- ձ. Ո՞րք գրեցին Մտուածաշունչ գիրքը, կամ հին և նոր կտակարանը:
- Պ. շին կտակարանը գրեցին մարգարէք, իոկ նորը առաքեալք:
- ձ. Ո՞ր ուսումն է ամենից աւելի հարկաւոր մարդոյ:
- Պ. Ուսումն քրիստոնէական կրօնի և ուղիղ հաւատոյ:
- ձ. Ի՞նչ պատճառաւ:
- Պ. Ե՛յն պատճառաւ որ իբրև մարդ և քրիստոնեայ պարտիմ պարզ ճանաչել զՄտուած, հաւատալ և պաշտել նորան, և անսխալ դաւանել այն եկեղեցւոյ խորհուրդները, որոյ մէջ ծնել և դաստիարակուում եմ:
- ձ. Ի՞նչ պատճառաւ պարտիս ճանաչել Մտուած:
- Պ. Ե՛յն պատճառաւ որ՝ ինչպէս իմ ժամանակաւոր երջանկութիւնը, նմանապէս և իմ հոգւոյ փրկութիւնը կախուած է յՄտուածոյ, և առանց Մտուածոյ՝ մարդ կարող չէ երջանիկ լինել ոչ այս՝ և ոչ հանդերձեալ կենաց մէջ:
- ձ. Ո՞ր եկեղեցւոյ մէջ ես ծնել:
- Պ. Ես ծնել եմ շայոց առաքելական եկեղեցւոյ մէջ, որ թապէս և Բարթոլոմէոս առաքելոց ձեռքով հիմնուեցաւ շայաստանում:
- ձ. շաւատով ի՞նչ ես կոչուում:
- Պ. շաւատով կոչուում եմ Վրիստոնեայ, այսինքն Վրիստո-

սեան, Վրիստոսի աշակերտ, հետևող և դաւանող Վրիստոսի:

- ձ. Վրիստոնէական հաւատոյ հիմն և ուսուցիչը ո՞վ է:
- Պ. Տէրն մեր Յիսուս Վրիստոս:
- ձ. Ե՞րբ սովորեցրեց Տէրն մեր Վրիստոս իւր վարդապետութիւնը:
- Պ. Նախ ինքն՝ երբ այս աշխարհիս վերայ էր, և ապա իւր յարութիւնից յետոյ առաքելոց ձեռքով:
- ձ. Առաքեալք ի՞նչպէս տարածեցին Վրիստոսի վարդապետութիւնը:
- Պ. Երբեմն գրով և երբեմն խօսքով:
- ձ. Ի՞նչ է սովորեցնում մեզ Վրիստոնէական վարդապետութիւնը:
- Պ. Չաստուած ճանաչել, հաւատալ ի նա, յուսալ, սիրել և ամենայն զօրութեամբ պաշտել զնա:

ձ Ե Ի Ե Տ .

- ձ. Ի՞նչ է հաւատը:
- Պ. շաւատն է պարզ ճանաչել, հաւանել և ընդունել այն ամէն ճշմարտութիւնքը, որ յայտնել է մեզ Մտուած:
- ձ. Ճշմարիտ հաւատը որպիսի՞ նշաններ կամ յատկութիւնք պիտի ունենայ:
- Պ. շաւատը պէտք է լինի հաստատուն՝ որ յաղթէ աշխարհի ամէն փորձութեանց, գործունեայ կամ կենդանի՝ որ իւր հետ պիտի ունենայ և բարի գործք, պատճառ որ՝ շաւատը առանց բարի գործոց մեռեալ է առանձինն:
- ձ. շաւատոյ զխաւոր մասունքները ի՞նչ տեղ են պարունակուում համառօտիւ:
- Պ. շանդանակի, այսինքն շաւատամքի մէջ:

- ձ. Ե՞րբ և ո՞ր դրեցաւ շանդանակը:
- Պ. Նիկիա քաղաքում, ուր 325 թուին ժողովեցան երեք հարիւր տասնեութ շայրապետք, և հերքելով Արիստի մոլորութիւնը՝ հաստատեցին քրիստոնէական հաւատոյ ուղղափառութիւնը:
- ձ. Քանի՞ հաւատալի մասունք կան շանդանակի մէջ:
- Պ. Տասներկու:
- ձ. Ո՞րն է առաջին մասը շանդանակի:
- Պ. «Շաւտամք 'ի մի Աստուած շայրն ամենակալ, յԱրարիչն երկնի և երկրի, երևելաց և աներևութից»:
- ձ. Ի՞նչ է սովբեցնում մեզ առաջին մասը շաւտամքի:
- Պ. Շաւտամքի առաջին մասը սովբեցնում է մեզ նաև՝ թէ կայ Աստուած, և մի է: Երկրորդ՝ թէ Աստուած մի է, բայց ունի երեք անձն (շայր, Որդի և շոգի սուրբ), այսինքն մի Աստուածութեան մէջ երեք անձն, և երեք անձանց մէջ մի Աստուածութիւն, մի բառով՝ Երրորդութիւն: Երրորդ՝ թէ առաջին անձն սուրբ Երրորդութեան է շայրն Աստուած: Չորրորդ՝ թէ այս երեք սրբեանն Աստուած ստեղծել է երկինքը և երկիրը, և նորանց միջի երևելի և աներևոյթ արարածքը: շինգերորդ՝ թէ Աստուած այս ամէն արարածքը իւր ձեռին ունի, պահպանում է և կառավարում:
- ձ. Ո՞րն է երկրորդ մասը շանդանակի:
- Պ. «(Շաւտամք) և 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ ծնեալն յԱստուծոյ շօրէ միածին, այսինքն յետիւնէ շօր. Աստուած յԱստուծոյ, լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ ծնունդ և ոչ արարած: Նոյն ինքն 'ի բնութենէ շօր, որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և 'ի վերայ երկրի՝ երևելք և աներևոյթք»:

- ձ. Ի՞նչ ենք սովորում այս մասից:
- Պ. Սովորում ենք առաջինը՝ թէ երկրորդ անձն սուրբ Երրորդութեան է Որդին Աստուծոյ Յիսուս Քրիստոս: Երկրորդ՝ թէ մի միայն է Որդին Աստուծոյ, և չկայ ուրիշ մէկը նորա նման Որդի Աստուծոյ: Երրորդ՝ թէ Որդին Աստուծոյ անժամանակապէս ծնեալ է շօր Աստուծոյ էութիւնից, և այն պտտճառաւ նա անսկիզբն է և անվախճան, ինչպէս որ շայրն Աստուած: Չորրորդ՝ թէ Յիսուս Քրիստոս ճշմարիտ Աստուած է, 'ի ճշմարտէն Աստուծոյ ծնած, և համագոյակից է շօր Աստուծոյ: շինգերորդ՝ թէ Որդին Աստուծոյ չէ ստեղծւած, այլ նա է ստեղծել ամէնը:
- ձ. Ո՞րն է երրորդ մասը շանդանակի:
- Պ. «Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն շողովն սրբով: Որով էառ մարմին, հոգի և միտ և զամենայն որ ինչ է 'ի մարդ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք»:
- ձ. Ի՞նչ է սովբեցնում մեզ շաւտամքի այս մասը:
- Պ. Սովբեցնում է մեզ, առաջինը՝ թէ Որդին Աստուծոյ յերկնից իջաւ և մարդկային բնութիւնը առաւ, այսինքն մարմին, հոգի և միտք, և եղաւ կատարեալ մարդ և կատարեալ Աստուած, որով և յայտնուելով աշխարհիս վերայ, կոչեցաւ Յիսուս Քրիստոս, Մեսիա, և Լճամանուէլ: Երկրորդ՝ թէ Յիսուս Քրիստոս ծնաւ Մարիամ սուրբ կուսից շողով սրբով՝ ճշմարտապէս, և ոչ կարծեօք: Երրորդ՝ թէ Յիսուս Քրիստոս եկաւ աշխարհք որ փրկէ մարդկանց այն մեղքից՝ որոյ մէջ ծնւել են նորանք և կան, և ազատէ այն մահից՝ որով

դատապարտուած էր ամէն մարդ մեր նախահօր Ադամայ մեղքով:

Ն. Ո՞րն է նաւատամբի չորրորդ մասը:

Պ. «Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ»:

Ն. Ի՞նչ է սովբեցնում մեզ այս մասը:

Պ. Այս մասը սովբեցնում է մեզ, առաջինը՝ թէ Յիսուս Վրիստոս շատ չարչարանք քաշելով՝ խաչուեցաւ, մեռաւ և թաղեցաւ: Երկրորդ՝ թէ այս չարչարանքը քաշեց ոչ թէ իւր մեղաց համար, պատճառ որ ինքն անմեղ էր և անարատ, այլ չարչարուեցաւ և մեռաւ՝ մեզ փրկելու համար մեղքից և մահից:

Ն. Ո՞րն է հինգերորդ մասը:

Պ. «Յերրորդ աւուր յարուցեալ»:

Ն. Ի՞նչ ենք սովորում այս մասի մէջ:

Պ. Այս մասի մէջ սովորում ենք՝ թէ Յիսուս Վրիստոս մարդկային բնութեամբ մեռնելուց յետոյ՝ երրորդ օրը յարութիւն առաւ:

Ն. Ո՞րն է նաւատամբի վեցերորդ մասը:

Պ. «Այլեալ յերկինս նովին մարմնովն՝ նստաւ ընդ աջմէ նօր»:

Ն. Ի՞նչ է սովբեցնում մեզ այս մասը:

Պ. Այս մասը սովբեցնում է մեզ՝ թէ Յիսուս Վրիստոս իւր յարութիւնից յետոյ՝ քառասներորդ օրը համբարձաւ երկինքը նոյն մարմնով, և նստաւ նօր Աստուծոյ աջ կողմը, հաւասար լինելով նորա հետ զօրութեամբ և փառօք:

Ն. Ո՞րն է նաւատամբի եօթներորդ մասը:

Պ. «Վալոց է նովին մարմնովն և փառօք նօր՝ ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան»:

Ն. Ի՞նչ ենք սովորում այս մասի մէջ:

Պ. Այս մասի մէջ սովորում ենք՝ թէ Յիսուս Վրիստոս միւսանգամ պէտք է գայ երկնքից իւր Աստուծային զօրութեամբ և փառօք՝ բոլոր մարդկանց դատելու համար՝ թէ՛ կենդանեաց և թէ՛ մեռելոց, և նորա թագաւորութիւնը վախճան չունի:

Ն. Ո՞րն է նաւատամբի ութերորդ մասը:

Պ. «Նաւատամբ և ՚ի սուրբ նօգին՝ յանեղն և ՚ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և ՚ի մարգարէս և յաւետարանս: Որ էջն ՚ի Յորդանան, քարոզեաց զտուաբեալն, և բնակեցաւ ՚ի սուրբսն»:

Ն. Ի՞նչ ենք սովորում այս մասի մէջ:

Պ. Այս մասի մէջ սովորում ենք առաջինը՝ թէ երրորդ անձն սուրբ Երրորդութեան է նօգին սուրբ: Երկրորդ թէ նօգին սուրբ հաւասարակից է նօր և Որդւոյ, և մենք պարտական ենք նօր և Որդւոյ հետ հաւասար փառք և երկրպագութիւն տալ նօգւոյն սրբոյ իբրև ճշմարիտ Աստուծոյ: Երրորդ՝ թէ մարգարէք և առաքեալք Աստուծոյ կամքը մարդկանց յայտնելու և սուրբ գիրքը գրելու ժամանակ՝ նօգւոյն սրբոյ շնչմամբ էին խօսում և գրում: Չորրորդ՝ թէ երբ Վրիստոս մկրտում էր Յորդանան գետի մէջ, նօգին սուրբ իջաւ նորա վերայ աղանակերայ, և քարոզեց թէ Վրիստոս ուղարկուած է ի նօրէ: Հինգերորդ՝ թէ նօգին սուրբ բնակեցաւ սուրբերի մէջ:

Ն. Ի՞նչ ես հասկանում նաւատամբի մէջ ասելով, «Որ խօսեցաւ յօրէնս և ՚ի մարգարէս և յաւետարանս»:

Պ. Օրէնք, Մարգարէք և Աւետարան ասելով հասկանում եմ Աստուածաշունչ գիրքը, այսինքն հին և նոր կտակարանը:

- Ն. Եւր խօսքերով ի՞նչ է սովորեցնում Եկեղեցին:
- Պ. Սովորեցնում է մեզ հաւատալ՝ թէ մարդարէք և առաքեալք ի՞նչ որ խօսեցան և գրեցին, շողով սրբով խօսեցան և գրեցին, կամ թէ շողին սուրբն էր նոցա ուսուցիչը:
- Ն. Ինչի՞ համար շողին սուրբ աղանակերպ իջաւ Վրիստոսի վերայ:
- Պ. Կորա անմեղութիւնը ցոյց տալու և Եստուածութիւնը յայտնելու համար, և վկայելու թէ՛ նա է աշխարհիս ճշմարիտ Փրկիչը:
- Ն. Ո՞րն է շաւտամբի իններորդ մասը:
- Պ. «Շաւտամբ և ՚ի մի միայն ընդհանրական և առաքելական Եկեղեցի»:
- Ն. Ի՞նչ է սովորեցնում մեզ շաւտամբի այս մասը:
- Պ. Շաւտամբի այս մասը սովորեցնում է մեզ, թէ ճշմարիտ Եկեղեցին Վրիստոսի Մի է, Սուրբ է, Ընդհանրական է և Եւաքելական:
- Ն. Ի՞նչ պատճառաւ Եկեղեցին Վրիստոսի կոչում Մի:
- Պ. Եւն պատճառաւ որ ամենայն քրիստոնեայք միով հաւատով, յուսով և սիրով կապուած են մի Գլխոյ՝ այսինքն Վրիստոսի հետ:
- Ն. Ի՞նչ պատճառաւ կոչում է Սուրբ:
- Պ. Եւն պատճառաւ որ քրիստոնէական հաւատոյ ուսմունքը սուրբ է և անարատ, և թէ ամենայն քրիստոնեայք մկրտութեամբ սուրբ աւազանին սրբուած են սկզբնական մեղքից:
- Ն. Ի՞նչ պատճառաւ կոչում է Ընդհանրական:
- Պ. Եւն պատճառաւ որ Վրիստոսի Եկեղեցին ո՞ր ազգից և լինի անխոր ամէնին ընդունում է իւր ծոցը, և տարածուած է աշխարհիս ամէն կողմը, և անասան պիտի

- մնայ և շարունակուի մինչև աշխարհիս վերջը:
- Ն. Ի՞նչ պատճառաւ կոչում է Եւաքելական:
- Պ. Եւն պատճառաւ որ Վրիստոսի Եկեղեցին հաստատուած է առաքելական քարոզութեան հիման վերայ:
- Ն. Ո՞րն է շաւտամբի տասներորդ մասը:
- Պ. (Շաւտամբ) ՚ի մի Մկրտութիւն, Եւաքելարութիւն ՚ի քաւութիւն և ՚ի թողութիւն մեղաց»:
- Ն. Ի՞նչ է սովորեցնում մեզ շաւտամբի այս մասը:
- Պ. Եւս մասը սովորեցնում է մեզ, առաջինը՝ Մկրտութեան խորհուրդը, այսինքն թէ աւազանին ծննդեամբ սրբուում է մարդս սկզբնական մեղքից: Երկրորդ՝ թէ մարդս ճշմարիտ ապաշխարութեամբ ազատուում է և թողութիւն է ստանում այն մեղքերից՝ որ մկրտութիւնից յետոյ է գործել:
- Ն. Վանի՞ են Խորհուրդք Եկեղեցւոյ:
- Պ. Եօթն, Մկրտութիւն, Գրոշմ, Եւաքելարութիւն, շաղորդութիւն, Ըմուսնութիւն, Կարգ, և հիւանդաց ()ծումն:
- Ն. Ի՞նչ է Մկրտութիւնը:
- Պ. Մկրտութիւնն է խորհուրդ Եկեղեցւոյ, որ նշանակում է ջրով լուացումն յանուն ամենասուրբ Երրորդութեան՝ շօր և Որդոյ և շողոյն սրբոյ, որով սրբուում է մարդս սկզբնական մեղքից, և որդեգիր է լինում երկնաւոր շօր:
- Ն. Ի՞նչպէս է կատարուում Մկրտութեան խորհուրդը:
- Պ. Երեք անգամ երեխայն ընկզմելով աւազանի մէջ յանուն շօր և Որդոյ և շողոյն սրբոյ, յօրինակ մահուան և երեքօրեայ թաղման Վրիստոսի գերեզմանի մէջ:
- Ն. Ի՞նչ է Գրոշմը:
- Պ. Գրոշմը Եկեղեցւոյ խորհուրդ է, որ աղօթքով, և մե-

X

ուսնով օծելով մկրտուածի զգայարանքը՝ ընդունում է
Հոգւոյն սրբոյ շնորհքը, որով զօրանում է և հաստա-
տուում քրիստոնէական հաւատոյ և պատուիրանապահու
թեան մէջ, և Վրիստոսի զինուոր գրուելով կոչուում է
Վրիստոնեայ:

Հ. Ի՞նչ է Լպաշխարութիւնն:

Պ. Լպաշխարութիւնն է Ազեղեցւոյ խորհուրդ, որով զըջա-
ցած քրիստոնեայն խոստովանուում է Լստուածոյ քահա-
նայի առաջ իւր մեղքերը, և նորա միջնորդութեամբ
ընդունում է յԼստուածոյ թողութիւն, և սրբուում է այն
մեղքից՝ որ մկրտութիւնից յետոյ է գործել:

Հ. Ի՞նչ է Հաղորդութիւնը:

Պ. Հաղորդութիւնն է Ազեղեցւոյ խորհուրդ, որ հացի տե-
սակաւ ձաշակում ենք Վրիստոսի մարմինը, և գինւոյ
տեսակաւ ընդունում ենք նորա արիւնը, որով սրբուում
ենք մեղքից, և միանում ենք Վրիստոսի հետ հոգւով:

Հ. Ինչով է կատարուում մեղանում այդ խորհուրդը:

Պ. Բաղարջ հացով և անջրախառն գինով:

Հ. Ի՞նչ հաւատալի բան կայ այս խորհրդոյ մէջ:

Պ. Լսյ է հաւատալին, որ այն հացը որ ընդունում ենք՝ է
իսկապէս Վրիստոսի մարմին, և գինին իսկապէս Վրիս-
տոսի արիւն:

Հ. Ի՞նչ է Լմուսնութիւնն:

Պ. Լմուսնութիւնն է Ազեղեցւոյ խորհուրդ, որով մարդ ու
կին հաւատացեալ՝ միմեանց հաւանութեամբ և քահա-
նայի օրհնութեամբ միաւորուում են, յօրինակ միաւորու-
թեան Վրիստոսի Ազեղեցւոյ հետ, զաւակ ծնանելու
համար և սնուցանելու Վրիստոնեական հաւատոյ և
Լստուածոյ պատուիրանապահպանութեան մէջ:

Հ. Ի՞նչ է կարգն:

Պ. Ի՞ խորհուրդ Ազեղեցւոյ, որով եպիսկոպոսը ձեռը դնե-
լով նուիրելոյ վերայ, աղօթքով, և սուրբ մեռնով
օծելով նորա ձակատը և ձեռքը, տալիս է հոգւոր պաշ-
տօն հովուելու ժողովուրդը, և կատարելու եկեղեցւոյ
սուրբ խորհուրդները:

Հ. Կարգը քանի՞ աստիճան ունի:

Պ. Եօթն. Գանապանութիւն, Ընթերցողութիւն, Երգմե-
ցուցչութիւն, Ջահընկալութիւն, Կիսասարկաւագու-
թիւն, Սարկաւագութիւն և Վատհանայութիւն:

Հ. Ի՞նչ է հիւանդաց (Ծումն):

Պ. Ի՞ Ազեղեցւոյ խորհուրդ, որ քահանայն ձեռը դնելով
հիւանդի վերայ և իւղով օծելով նորան՝ աղօթք է ա-
նում առ Լստուած, որով հիւանդը ընդունում է յԼս-
տուածոյ մարմնոյ առողջութիւն և ներելի մեղաց թո-
ղութիւն:

Հ. Լուսքեալք ի՞նչպէս էին կատարում այդ խորհուրդը:

Պ. Երբեմն միայն ձեռը դնելով հիւանդի վերայ և տղօթե-
լով, և երբեմն ևս իւղով օծելով յանուն Յիսուսի:

Հ. Լուսնց իւղոյ ևս կարելի՞ է կատարել այդ խորհուրդը:

Պ. Լսյ՝ կարելի է, ինչպէս կատարում է Հայոց եկեղեցին
միայն քահանայի աղօթքով:

Հ. Ո՞րն է Հաւատամքի մետասաներորդ մասը:

Պ. «(Հաւատամք)՝ ի Յարութիւն մեռելոց, ի Գատաս-
տանն յաւիտենից հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւնն
երկնից»:

Հ. Ի՞նչ ենք սովորում այս մասի մէջ:

Պ. Լսյ մասի մէջ սովորում ենք՝ թէ ամէն մեռած մար-
դոց մարմինները վերջին դատաստանի օրը իւրեանց
հոգւոց հետ պիտի միանան և վերկենան Լստուածոյ

Տրամանաւ, և դատուին Վրիստոսից, և ամէնքը իւրեանց վարձը ստանան:

Հ. Ո՞րն է երկոտասաներորդ մասը Հաւատամքի:

Պ. «Այլ ՚ի կեանս յաւիտենականս»:

Հ. Ի՞նչ է սովորեցնում այս մասը:

Պ. Հաւատամքի այս մասը սովորեցնում է մեզ, թէ ամէն մարդկանց յարութիւնից և Վրիստոսի դատաստանից յետոյ՝ յաւիտենական կեանք պիտի լինի, ուր արդարները անվախձան երանութիւնը կը ժառանգեն, և անզեղը մեղաւորները յաւիտենական տանջանքը:

Ա Ղ Օ Թ Վ.

Աղօթքն է խնդրուածք բարեաց Աստուծոյ:

Աղօթքը բաժանուում է երկու՝ հրապարակական և առանձնական:

Հրապարակականն է, երբ որ շատ աղօթք անողների հետ միասին տաճարի մէջ հրապարակաւ կատարում ենք:

Առանձնականն է որ մէնակ ենք կատարում:

Աղօթքների մէջ գլխաւորը Հայր մերն է, որ Վրիստոս Տէրն մեր սովորեցրուց:

Այս աղօթքի մէջ պարունակուում են եօթը խնդրուածք:

ա. «Հայր մեր որ յերկինս ես՝ սուրբ եղիցի անուն քո»:

Այս ասելով խնդրում ենք մեր երկնաւոր՝ Հօրից, որ արժանացնի մեզ սուրբ առնել, այսինքն փառաւորել նորա սուրբ անունը, որդիաբար ծառայելով նորան:

բ. «Վկեսցէ արքայութիւն քո»:

Որ նա ինքը շնորհօք թագաւորէ մեր սրտի մէջ, և մենք չծառայենք մեղքին և սատանային:

գ. «Նղեցին կամք քո, որպէս յերկինս և յերկրի»:

Որ մենք նորա կամքը կատարենք այս աշխարհումս այնպէս, ինչպէս երկնքումը կատարում են հրեշտակները:

դ. «Օհաց մեր հանապազորդ սուր մեզ այսօր»:

Մեր ամէն օրուայ ապրուստը այսօր էլ սուր մեզ:

ե. «Թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեր թողումք մերոց պարտապանաց»:

Ներիր մեզ մեր մեղքերը այնպէս, ինչպէս որ մենք էլ ներում ենք մեր մեղանշողներին:

զ. «Այլ մի՛ տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն»:

Մի գձիր մեզ փորձանքի մէջ:

է. «Այլ փրկեա՛ զմեզ ՚ի չարէ»:

Ազատիր մեզ ամէն չար եւ մեղանշական գործքերից եւ սատանայի ձեռքից:

Չի քո՛ է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս ամէն»:

ՏՇՍՆ ՊԵՏՈՒԻԲԵՆՔ:

Եռաջին **“Ես եմ՝ Տէր Լստուած քո, մի՛ ունիցիս քեզ զայլ Լստուած բաց յինէն,»:**

Լստուած այս առաջին պատուիրանքով հրամայում է մեզ, 1. որ ճանաչենք նորան, հաւատանք եւ անկեղծ սիրով սիրենք: 2. փառաբանենք նորան, երկրպագութիւն տանք եւ ամենայն զօրութեամբ պաշտենք: Եւ 3. բաց ՚ի նորանից էլ ուրիշ Լստուած չունենք:

Երկրորդ, **“Մի՛ արասցես դու քեզ կուռս քստ ամենայն նմանութեան, որ ինչ յերկինս ՚ի վեր, և որ ինչ յերկիր ՚ի խոնարհ,»:**

Եյս պատուիրանքով արգելում է մեզ Լստուած, որ կուռց երկրպագութիւն չտանք եւ կուռք չպաշտենք: Կուռք նշանակում է քարից, փայտից, ոսկուց կամ ուրիշ նիւթից շինած պատկեր, որին երկրպագութիւն են տալիս կռապաշտները՝ ճշմարիտ Լստուծոյ տեղ:

Երրորդ, **“Մի՛ առնուցուս զանուն Լստուծոյ քո ՚ի վերայ սնտտեաց,»:**

Սորանով պատուիրում է մեզ Լստուած, որ իւր անունը ունայն բաների վերայ չը յիշենք եւ սուտ երգում չ'ուտենք:

Չորրորդ, **“Յիշեա՛ սրբել զօր շաբաթուն, այսինքն զկիրակէս,»:**

Եյս պատուիրանքով հրամայում է մեզ Լստուած որ վեց օր մեր մարմնաւոր գործքերը կատարենք, իսկ եօթներորդ օրը Լստուծոյ բնծայենք, այսինքն սուրբ պահէնք այն օրը, աղօթքով եւ Լստուածապաշտութեամբ պարապելով եւ

Լստուածտհաճոյ գործքեր կատարելով, պատճառ որ վեց օրումը ստեղծեց Լստուած այս աշխարհս, եւ եօթներորդ օրը դադարեցաւ գործից:

Եւ քանի՛ բառը շրէից բառ է եւ հայերէն նշանակում է հանգիստ: Վրիստոսից առաջ Լստուած հրամայեց շրէից սուրբ պահել այս օրը: Եւ քանի՛ ՚ի պատիւ Վրիստոսի յարութեան՝ շաբաթ օրուայ Կիւրակի օր փոխեցին: Կիւրակի նշանակում է Տէրունի՛ այսինքն Տիրոջ կամ Լստուծոյ օր:

Շինգերորդ, **“Պատուեա՛ զՏայր քո և զմայր քո, զե բարի լինիցի քեզ, և երկայնակեաց լեցիս ՚ի վերայ երկրի,»:**

Սորանով հրամայում է պատուել մեր ծնողացը եւ հնազանդ լինել նոցա. նմանապէս պատուել թագաւորին, մեր հոգեւոր ծնողացը, բարերարներին, ծերերին, մեծաւորներին, եւ այլն:

Վեցերորդ, **“Մի՛ սպանաներ,»:**

Եյս պատուիրանքը արգելում է մեզ մեր կամքով մեր կամ ուրիշ մտհոռան պտտճառ դառնալը, մինչև անգամ լեզուով ո՛վ և իցէ վերաւորելը կամ ցաւեցնելը:

Եօթներորդ, **“Մի՛ շնար:”**

Եյս պատուիրանքով հրամայում է մեզ Լստուած ամէն պեղծ գործքերից, շնութիւնից և ամէն անկարգ մարմնական ցանկութիւններից հեռու կենալ:

Ութերորդ, **“Մի՛ գողանար:”**

Սորանով արգելում է մեզ ուրիշի ապրանքը ուժով կամ կորամանկութեամբ սեփհականել կամ ելել:

Իններորդ, «Մի սուտ վկայեր զընկերէ քումմէ»:

Այս պատուիրանքով հրամայում է մեզ Աստուած սուտ չխօսիլ և սուտ վկայութիւն չտալ և խաբեբայութիւն չանել:

Տասներորդ, «Մի ցանկանար տան ընկերի քո և մի՛ ամենայնի որ նորա իցեն»:

Սորանով արգելում է մեզ Աստուած, որ մեր ընկերոջ ունեցած բաներին աչք չդնենք և չցանկանանք, և ո՛չ որքի համար չար բան մտքներիցս չանցկացնենք:

Այս տասը պատուիրանքը բովանդակում է իւր մէջ երկու գլխաւոր պարտաւորութիւն, այս է՝ Աստուած սիրելը ի վեր քան զամենայն ինչ, և ընկերը սիրել իբրև իւր անձն:

Մ Ե Ղ Վ Բ.

Մեղքն է պատուիրանազանցութիւն ընդդէմ՝ Աստուծոյ հրամանին:

Մեղքը բաժանւում է երկու. Ազգենական և Վերգործական:

Ազգենականն է առաջին մարդոյ Ադամայ մեղքը, իսկ Վերգործականն՝ որ մենք մեզէն գործում ենք մեր կեանքի մէջ:

Վերգործական մեղքը բաժանւում է երկու. Մահուչափ և Թնեթև:

Մահուչափ մեղքերն են այսոքիկ Խօթն. Հպարտութիւն, Վախանձ, Բարկութիւն, Ծուլութիւն, Ազահութիւն, Որկրամոլութիւն, Բղջատհոգութիւն:

Մահուչափ մեղաց դիմադրեալ առաքինութիւնքն են,

Հպարտութեան դէմ՝ Խոնարհութիւն, Վախանձու դէմ՝ Եղբայրսիրութիւն, Բարկութեան դէմ՝ Հեղութիւն, Ծուլութեան դէմ՝ Արիութիւն, Ազահութեան դէմ՝ Ողորմածութիւն, Որկրամոլութեան դէմ՝ Դուժկալութիւն, Բղջատհոգութեան դէմ՝ Ողջատհոգութիւն:

Թնեթև կոչւում է այն մեղքը՝ որ մարդ անգիտութեամբ, սկարութեամբ կամ ակամայ է գործում:

Հայաստանեայց Եկեղեցոյ Ժամանակագրութեան Կոմիտէի Կրթոցային Կենտրոնի կարճատեւ օրէնքներէն:

ՀԵՐՈՆ

Եկեղեցին Վրիտանոսի օրը Խօթն անգամ աղօթք ունի սահմանած. ինչպէս Ղաւիթ մարգարէն ասում է՝ «Եթէ անգամ յաւուր օրհնեցից զԵրևոյ. Սաղմ. ՃԺԲ. 164:

Առաջինն՝ Վիշերային ժամերգութիւնը, որ սկսւում է՝ Տէր զե Բողոսնից, և աւարտւում է մինչև ՚ի «Ալցոս աստուածային»:

Վիշերային ժամու խորհուրդն այս է, որ Վրիտանոս ՚ի մէջ գիշերի ծնաւ՝ մեզ փրկելու. և ՚ի մէջ գիշերի յարեալ մեզ յարութիւն տալու. և ՚ի մէջ գիշերի պիտի գայ դատաստան անելու. ինչպէս սուրբ Աւետարանը ասում է. «Ղ. Գեղ՝ Գեշեթե Եղե- Բողոսն»՝ ահա քետայ Գայ, ոքի՛ք ընդ աստուած նորայ. Ս՝ատթ. Իէ. 6:

Այս Վրիտանոսից պէտք է, որ այս գիշերային ժամերգութեան ժամանակը՝ իմաստուն կուսանաց պէս արթուն լինին, հոգւոյ լապտերը վառ պահեն, որ յիմար կուսանաց պէս արքայութիւնից դուրս չմնան:

Երկրորդ՝ Առաւօտեան ժամերգութիւնն, որ սկսւում է.

Handwritten notes in the right margin.

“Լյուս առաւելու ողորմութեամբ չով”, և կատարուում է մինչև “Եղեցի անուն Տէառն օրհնեալ”։ Եւս ժամերգութեան մէջ պարունակուում է այն ետրհուրդը, որ առաւօտեան ժամն սկիզբն արաւ Եստուած այս աշխարհիս ստեղծմանը, ինչպէս ասուում է Եստուածաշունչ գիրքը թէ՛ “Եւ եղեւ երեւոյ եւ եղեւ լսողութեան” օր մի”։ Եւնդ. ա. 5: Եւ Փրկիչն մեր Յիսուս Վրիստոս առաւօտեան ժամուն միշտ գնում էր տաճարը. “Եւ ամենայն ժողովուրդն հանկեր ընդ առաւօտս առ նա ՚ի սուտն լսել ՚ի նմանէ”։ Ղուկ, իա. 38:

Նմանապէս և զատկի օրը առաւօտեան ժամուն երևեցաւ իւղարեր կանանց:

Երբորք՝ Երեւոյի ժամերգութիւնն, որ սկսուում է՝ “Եղեցի անուն Տէառն օրհնեալ”, և աւարտուում է մինչև Ղաշու խաճի: Եւս ժամուն պիտի իմանանք, թէ ինչպէս զգալի արեգակը իւր ճառագայթը այս աշխարհիս վերայ ծագում է, նմանապէս իմանալի Երեւոյի, այսինքն Վրիստոս, իւր շնորհաց լոյսը մեր սրտի մէջ կը ծագի:

Չորրորդ Ղաշուն որ է Երեւոյ ողորմեայն է երրորդ ժամու աղօթքը, պատճառ որ մեր նախնայն Եւս յերրորդ ժամուն խաբուեցաւ, և Եստուծոյ շնորհքից զրկեցաւ, և շողին սուրբ երրորդ ժամուն իջաւ վերնատանը սուրբ առաքելոց վերայ, և այն կորցրած շնորհքը վերստին տաւ: Երկրորդ ողորմեայն է վեցերորդ ժամու աղօթքը. պատճառ որ այս վեցերորդ ժամուն մեր Նախահայրը մեղանչեց, և ՚ի նոյն ժամու Վրիստոս Տէրն մեր խաչի վերայ բեւեռեցաւ: Երրորդ ողորմեայն է իններորդ ժամու աղօթքը. պատճառ որ այս իններորդ ժամուն Վրիստոս խաչի վերայ քացաւ և լեղի խմեց, և աջակողմեան աւազակին զրախտը տարաւ իւր հետ, և այն ժամուն իւր ամենասուրբ բանական շողին շօր Եստուծոյ ձեռքը աւանդեց:

Եւս
Եւս
Եւս

Սուրբ Երեւոյի

Շինգերորք՝ Երեւոյեան ժամերգութիւնն, որ սկսուում է՝ “Խոնարհեցո՛ Տէր զոսն չո”։ և աւարտուում է մինչև “Տէր Եստուած փրկութեան իմոյ ՚ի սուտէ կարգացե՛”։ և նշանակուում է, որ Վրիստոսի մարմնը այս ժամուն խաչից ցած բերին:

Սեյերորք՝ Խաղաղականի ժամուն, որ սկսուում է՝ “Տէր Եստուած փրկութեան իմոյ, ՚ի սուտէ կարգացե՛”։ և նշանակուում է որ Վրիստոս Տէրն մեր այս ժամուն թաղեցաւ գերեզմանի մէջ:

Եւնդերորք՝ Հանգստեան ժամուն, որ է Եւնդեան ամառը: և նշանակուում է, որ Վրիստոս իւր Յարութիւնից յետոյ՝ այս ժամուն վերնատան մէջ մինչդեռ դուռը կողպած էր երևեցաւ Եւաքելոց:

Սուրբ Պատարագի Երեւոյի վերայ:

Սուրբ պատարագը Վրիստոսի չարչարանաց և մահուան յիշատակն է. բայց նորա մէջ նորա փրկագործ անօրէնութեան ամէն գործքերը պարզ նկարագրուում են մեզ:

Սուրբ պատարագի ետրհոյ մէջ երեք կերպ ընթերցմունք կայ. առաջինը՝ Սուրբ Եւս չափանայն, երկրորդ՝ Վրիստոս սուրբ Երեւոյի երրորդ Երեւոյի Երեւոյ: Ղարձեալ, սուրբ պատարագի ետրհոյ մէջ երկու կերպ արարողութիւն կայ. մէկը թաճուի, միւսը յայտնի:

Սուրբ եկեղեցին՝ երկնաւոր թագաւորի պալատն է. սուրբ սեղանն՝ նորա աթոռը. և ժամարար քահանայն սարկաւագօք և դպրօք պիտի Եստուծոյ առաջ գայ պատարագ մատուցանելու: Այս օրոյ առաջ խորանն է մտնում քահանայն սարկաւագի հետ միասին և այնտեղ զգեստաւորւած՝ դուրս են գալիս ստեան, բեմի առաջ քահանայն ձեռքերը

Սուրբերը, պատճառ որ յիշատակելով Վրիստոսին և ամենայն սրբոց՝ խնդրում է քահանայն երկնաւոր Հօրից հաշտութիւն և ողորմութիւն ամենեցուն՝ կենդանեաց և ննջեցելոց: Սորա համար երբ յիշատակութիւնները վերջանում է, երգում են համարձակաձայն բարբառով Տէրունական աղօթքը « Հայր մէր »: Ապա սեղանի աջ կողմը դառնալ սարկաւազները վկայեալ Սրբոց յիշատակում են ասելով՝ « Առաջեւոյ սրբոց, Սարգսիցեաց »: Յետոյ ձախ կողմը կրկին դառնալով՝ « Պահալիւն էս փառաբանութիւնն » ասելով յիշատակում են կենդանիքը:

Սարկաւազը բարձր ձայնով ասում է՝ « Պատիւս մէ, այսինքն ուղիղ դիտաւորութեամբ մտիկ արեք, պատճառ որ ահա Վրիստոս մեր փրկութեան համար իւր ամէն տնօրէնութիւնը կատարեց, և երկինքը համարձակ, այս նշանակելու համար ժամարարը գլխից վեր բարձրացնում է սուրբ խորհուրդը ասելով՝ « Ի սրբութիւնն սրբոց », կամի ասել թէ այս սրբութիւն է, բայց ամենին չէ, այլ միայն սրբոց: Ժամարարի այս եօսքը լսելով դպիրները աղաղակում են՝ « Սիւայն սուրբ, միայն Տէր Յետոս Վրիստոս », և մենք նորանով արժանի ենք լինում օրհնել ամենատէրը Արրորգութիւնը. սորա համար էլ դպիրները երգում են՝ « Հայր սուրբ, Որբեր սուրբ, Նահից սուրբ »:

Ա երջը ժամարարը մարմինը և արիւնը Վրիստոսի սկիհով առնում է ձեռքը և դառնալով դէպ ի ժողովուրդը ասում է՝ « Ի սուրբ, Ի սուրբ պատուական մարմնոյ էս յարեմէ Տէրան մէրոյ », և այլն:

Յետոյ արժանաւորները հաղորդում են, և անպատրաստները սուրբ սեղանի փշրանքն (մատը, նշխարք) են ձաշակում, որով մասնակից են լինում հաղորդողներուն և միաբան աղաղակում են՝ « Ես և Ես սրբութեանց սոյ Տէր », և այլն:

Այս ամէն խորհրդական արարողութեանց վերջը՝ ժամարարը կրկին սաղաւարտը դնում է դիւխն և հողաթափները հագնում է և բեմից ցած է գալիս. բայց ցած գալուց առաջ ասում է՝ « Որ սրբնէս շայնսից »: Ժամարարի կրկին ցած գալը նշանակում է Վրիստոսի միտանդամ գալուտը՝ ի դատաստան:

Սուրբ Ալեղեցոյ, Տաճարի, Անօնիքի, և Օգիստոսի վերայ կարճատես ծանօթութիւն:

Բառս Ալեղեցի՝ Յունարէն էսլիս նշանակում է Վրիստոսի հաւատացելոց ժողովը, կամ Վրիստոսի ժողովուրդը:

Ալեղեցին բաժանում է Օհնուորեալ և Յաղթական: Օհնուորեալ Ալեղեցին նշանակում է հաւատացելոց ժողովը, որ դեռ ևս կենդանի լինելով, իւր Վրիստոսի զինուոր, հոգևոր զենքով կռւում են իւրեանց հոգւոյ թշնամոյն հետ:

Յաղթականը նշանակում է ննջեցելոց սրբոց ժողովը, որ բարի պատերազմը կատարելուց յետոյ՝ յաղթեցին հոգւոյ թշնամոյն և յաւիտենական փառաց յուսովը փոխեցան այս աշխարհքիցս:

Տաճարն է աղօթատեղի (աղօթատուն, տուն Աստուծոյ) կամ շինուածք՝ օրհնած և սուրբ մեռնով օծած Ապօստոլոսից, տէրունական պատկերներով և ուրիշ մաքուր զարդերով զարդարած, ուր կատարում են սուրբ եկեղեցւոյ խորհուրդները և միւս սրբազնագործութիւնները, և ուր Վրիստոսնայք հրապարակաւ աղօթք են մատուցանում առ Աստուած:

Օտնօն. Բառս էլեղեցի անպատու նշանակութեամբ էր

Բէմն էս նշանակում է որդին հաս շինուածը (Տաճար) որ հասարակում էն Վրիստոնեայք իրեանց Աստուածապաշտութիւնը հասարակութիւն:

Աստուծոյ որդիներն հաս Տաճարն էր այն ժէ՛ էր զոր արած վրիստոնեանը, որ Վրիստոն Ինչն իր պաշտօնարար հետ ընկերքն հասարակ: Այս օրինակս հիմնարարեցան աղջկապետք Վրիստոնեայք ամէն որդ յիանգամայն, որ քաղաքներումը որ քաղում էին աստուած:

Ինչպէս փոքր շայտարան ժեր շայտը Աբգար Լազարոսի փամանայն (Թագեոս աստուածը Աբգար քաղաքումը քարոզելով քրիստոնէական հասարակ շինեց շատ աղջկապետք: Այնպէս Լազարոսի փամանայն աստուածը Որդիար էր Աստուած ժէ՛ շայտարանի Անճեացեաց երկրումը շինեց աստուած որդի Աստուածաճնայ անուամբ:

Իսկ շրջապատ արար «նեղքն» 303 Թոնն ժեր Տրդատ Լազարոսի փամանայն որդին Վրիստոն արարողը, երբոր ընդհանրապէս արարեց Վրիստոնեանք շինեց երեւել աստուած, որ է աստուած Իջնեանքն. էր յետոյ ամէն որդ շինեցան որդի շատ աստուածներ Թոնը շայտարանի երկրներումը:

Իջնեանքն աստուած որդի Վրիստոն արարողը, երբոր Արարիկն յիանարարած յետ էր Գալիս շայտարան, աստուած անգամ Տարծնումը շինեց լանս էր փոքրիկ աղջկապետք:

Տաճարը բաժանուում է երեք մասը. 1) Վաւիթ, 2) յատկապէս Տաճար կամ Ատեան. 3) Բեմ:

Վաւիթը տաճարի առաջին մասն է, ուր հին ժամանակը հաւաքուում էին նորընծայք, ապաշխարողները և պատրաստածները մկրտելու համար: Այս մասը տաճարի կոչում էր ևս Տրապիզ կամ Սեղան, այն պատճառաւ որ առաջին դարու քրիստոնեայք իւրեանց Աստուածապաշտութիւնը կատարելուց յետոյ՝ հասարակաց սեղան էին դնում և կե-

րակրուում էին այն սեղանից, որ կոչում էր Ագապ (սէր):

Յատկապէս տաճար կամ աստեան կոչում է երկրորդ մասը եկեղեցւոյ, որ է բեմի և դաւթի մէջ սեղը, ուր ինչպէս հին ժամանակը, նմանապէս և այժմ հաւատացեալք կատարում են իւրեանց Աստուածապաշտութիւնը:

Բեմն է տաճարի երրորդ մասը՝ երեք կամ աւելի աստիճաններով աստեանից բարձր, և վարագուրով բաժնած, ուր վեր են ելնում միայն աստիճանաւոր եկեղեցականք: Բեմի աջ ու ձախ կողմերից կան խորաններ կամ աւանդատունք, ուր պահուում են տաճարի սպասները, անօթները և հանդերձները:

Բեմի վերայ մէջ սեղը շինած է սեղան, հաստատած մէկ քարէ սիւնի վերայ, որոյ մէջ Ապիսկոպոսը դնում է քար (վէմ քար) վրէն խաչեր փորագրած, մեռնով օժած, ծածկոցով և գոգնոցով զարդարած, որոյ վերայ կատարում է Յիսուսի Վրիստոսի կենարար մարմնոյ և արեան խորհուրդը:

Սեղանի վերայ դրած են Աւետարանը, կենարար Խաչը և Վրիստոսի խաչելութեան կամ ուրիշ Տէրունական պատկերներ: Սեղանի յետեւն հիւսիսոյ կողմը որմի (պատի) մէջ շինած է Բնծայարանը ուր պահուում են Սասնատուփը:

Արարարան բառը նշանակում է այն գիրքը, որոյ մէջ պարունակուում են ուրախարար համբաններ, այսինքն Վրիստոսի անօթնութեան ուրախարար պատմութիւնները, աւետարանից խօսքերը և վարդապետութիւնը՝ օւած մեղ մեր հոգւոյ փրկութեան և յաւիտենական կենաց համար:

Խաչը աստուած պատուհասի քառաթև փայտն էր, այն պատուհասի գործիքը մարդկային ազգի փրկութեան միջոց դարձաւ, պատճառ որ՝ Յիսուս Վրիստոս իւր անձն նորա վերայ պատարագ բերելով՝ ազատեց մարդկային ազգը մեղքից, և այս սուրբ նշանը պարծանք թողաւ Վրիստոնեայք

Համար: Խաչը պէտք է բազմած լինի սեղանի վերայ, այն պատճառաւ որ այնտեղ է կատարուում նոյն իսկ խորհրդական պատարագը:

Մասնատուին է փոքրիկ տուփ (ղուծի) որոյ մէջ առաջուց սրբագործած Յիսուսի Վրիստոսի մարմնոյ և արեան մասն են պահուած՝ հիւանդաց և բանտարկեաց հաղորդելու համար:

Սէնն է մարմարէ քառակուսի քար: Մեր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մէջ առանց վէմքարի կարելի չէ կատարել սուրբ պատարագի խորհուրդը: Ընծայարանն է տեղի, ուր պատրաստուում է նուէրը (հացը և գինին) անարիւն պատարագ մատուցանելու համար:

Օտանօ՛ւ: Սուրբ անօ՛ւնները, սպասները էւ զգեստները հասած են եկեղեցւոյ մէջ ոմանք ստաւերոց ժամանակը. էւ ոմանք նոցա յաղորդաց էւ միւս ստաւորաց ժամանակը, եկեղեցւոց էտրեղարդուելան էւ պայծասուելան համար:

Ենօններ:

Մաղղմայն է արծաթեայ ոսկեղօծ փոքրիկ պնակ (թեփշի):

Սկիհը նմանապէս արծաթեայ ոսկեղօծ բաժակ է, և երկուսն էլ սահմանուած են առաքելաց ժամանակը, Մաղղմայն՝ նշխարքը (հացը) վրէն գնելու համար, Սկիհը՝ (բաժակ) գինին մէջը ածելու համար:

Քօղը բարակ ծածկոց է, որով ծածկուած են նուէրը (հացը և գինին):

Քշոցներն են արծաթեայ բոլորակ ճօճանակներ, որ երկու երեսից էլ ունին ոսկէ կամ արծաթէ ոսկեղօծ Սրովբէից և Քրովբէից պատկերներ, որ սարկաւազները պատարագի ժամանակը ձեռքին ունին և շարժուում են: Քշոցները օրինակ

են վեցթևեան Սրովբէից և Քրովբէից, որ նոցանով աչքներին առաջ ունենանք այն աներեւոյթ ոգւոց ներկայ լինելը:

Բուրվառը խնկարկութեան անօթ (աման) է, որով խոշնկ են ծխում Տէրունական և սրբոց պատկերաց և ժողովրդոց առաջ:

Մոմեր վառելը սահմանուեցաւ հին ժամանականից, պատճառ որ Վրիստոնեայք գիշերները մօտ էին լինում միասին աղօթք անելու: Բայց մոմեր վառելը եկեղեցւոյ մէջ մնաց ցերեկով ևս, հետեւելով հին օրինաց, պատճառ որ Խաչը և յայ մաքով թէ՛ Մատուծոյ օրէնքները լոյս են, և լոյս են տալիս մարդոյ ճամբին: Բաց ՚ի սրանից իւղի և մոմեղեցաց վառելը տիպ և նշանակ է հոգւոյ, որ վառուած է սիրով առ Մատուած:

Եկեղեցական հանդերձներ կամ զգեստներ:

Եկեղեցւոյ մէջ սուրբ պատարագի ժամանակը գործ գրուած հանդերձները կամ զգեստները սոքա են, շապիկ, ուրար, փորուրար, բազպան, գօտի, կոնքեոն, վակաս, շուրջառ, սաղաւարտ, թագ, եմփիորոն և գաւազան: Եյս զգեստներից սարկաւազը միայն կարող է զգենուլ՝ շապիկ և ուրար, քահանայն՝ շապիկ, փորուրար, գօտի, բազպան, վակաս, շուրջառ և սաղաւարտ: Եպիսկոպոսն բաց ՚ի սոցանից գործ է գնում եմփիորոն, կոնքեոն, թագ և գաւազան:

Սարկաւագի ուրարը առաջ մէկ երկար կտաւէ զարդ էր, որ հին ժամանակը սարկաւագները գծում էին ուսի վերայ՝ նորանով սրբելու հազորդւոցների շրթուները:

Օտանօ՛ւ. Սուրբ Եկեղեցւոյ վարդապետները որսորդ նամանկեաւ են հրէշտայնի լեւերին, պայծաս որ ստրկասագի

հարգել ցոյց է առևին հրեշտակի պաշտօնը: Այն էս նշանակում է Քրիստոսի օրինաց լուծը: Սարնաւապը որ յիսայն յան ուսին է գնում, ցոյց է առևին զիս իսրողութիւնն ճշմարտաւ թողորովն Քրիստոսի օրինաց լուծը թառնալու: Աս ինստաւորնապը՝ որ յան թառնն վերայ է հրում ուրարը՝ նշանակում է որպէս ինչ նա ինչն զինչն անխոր ճանաչելով Աստուծոյ օրինաց լուծը թառնալու, քոր ինչ իսրաց ճանաչու Աստուծոյ պարտաւորանաց Գործքերն:

Փորուրարն է քահանայի ուրարը, որ ձգում է պարանոցի վերայ կան, և նշանակում է Քրիստոսի աւետարանի քաղցր լուծը, որ կրում է իւր լանջերով:

Գօտին նշանակում է պատրաստութիւնը, զօրութիւնը և արիութիւնը՝ քահանայական պաշտօնը կատարելու:

Կոնքեոն է խաչաձև զարդ գօտիկից կան արած ազդեր վերայ, և ունի հոգևոր զէնքի (սրոյ՝ այսինքն Աստուծոյ բանին) նշանակութիւն, որով քահանայապետն պիտի զինւորուի անհաւատից և հերձուածողաց դէմ, և տրւում է միայն արքեպիսկոպոսաց: Կոնքեոն դարձեալ նշանակում է Աւետարանական Մանաղը:

Շուրջաւոր նշանակում է անկար քղամիզը, որ հագած ունէր Քրիստոս:

Սակասը ուսերքի զարդ է ՚ի հին օրինաց առած, որ քահանայապետը հագնում էր՝ Ափուզ կամ Սակաս տասն երկու ակներով զարդարած և փորագրած նոցա վերայ Խորայն յերկար տասներկու ցեղն անուանքը:

Սաղաւարտ (իսոյ իս՝ Եղիշտոսայան Լուս) որ հին օրինաց քահանայապետը գնում էր գլխին: Աստ նոր օրինաց նշանակում է փշեայ պսակը և վարչամակը, որով փաթթած էր Փրկչի վերաբերած գլուխը:

Հայաստանեայց Եկեղեցոյ Տօնախօն-Յիւնի:

Տօնախմբութիւնք են սուրբ հանգէսներ և հոգևոր ուրախութիւնք, որ հաւատացելոց ժողովը եկեղեցւոյ մէջ համախմբած հրապարակաւ կատարում է ՚ի փառս Աստուծոյ և ՚ի պատիւ նորա սրբոց. ինչպէս սահմանել են Առաքեալք և Հայրապետք:

Ամենայն քրիստոնեայք այսպիսի տէրունական տօները համարեա թէ միակերպ են կատարում, պատճառ որ սովորել են Քրիստոսի առաքեալներից և նոցա յաջորդաց—Հայրապետներից. բայց այս տօները իւրաքանչիւր քրիստոնէից մէջ կատարւում են զանազան արարողութեամբ և ծէսերով:

Տօնախմբութիւնները բաժանւում են երկու. Առաքելագիր և Հայրապետագիր:

Առաքելագիր տօնախմբութիւններն են Աստուածայայտնութեան, Յարութեան, Համբարձման, Հոգեգալստեան և Քրիստոսի միւս անօրէնութեանց հրաշափառ տօները, որ Առաքեալք սահմանեցին և սովորեցրին Եկեղեցւոյ, որ ամէն տարի Քրիստոնեայք հռչակելով փառաւորեն զԱստուած:

Հայրապետագիր տօներն են Տեանընդառաջի կամ Քրիստոսի քառասնօրեայ գալստեան ՚ի տաճարն, Սարգաւառի կամ Քրիստոսի Պայծառակերպութեան, Աստուածածնայ Սերափիմեան, Գիւտ Խաչի, Երեմեան Խաչի, վերացման Խաչի, Սարգայ խաչի, և ուրիշ տօներ Աստուածածնայ, Յովհաննու Մկրտչի, Առաքելոց, Մարտիրոսաց և այլ ամենայն սրբոց:

Տէրունական կոչւում են այն տօնախմբութիւնները, որոնք կվերաբերին Տեան մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, զոր օրինակ. Աւետման, Աստուածայայտնութեան, Մկրտութեան, քառասնօրեայ Ընծայման ՚ի Տաճարն, նորա Գալստեան

Երուսաղէմ ծաղկաղարդին, և ամբարձման և այլ տնօրինական տօները:

Տաղաւարէքը Տէրունական տօնակամբութիւններն են, և համարուում են հինգ, որոնք մեր և այստանեայց եկեղեցւոյ մէջ կտրգած են երեւելի տէրունական տօներին. այսինքն՝ Ծննդեան, Օգոստի, Արդալատի, Արափոխման Աստուածածնայ և Խաչվերացին: Բայց Ծննդեանը և Օգոստիին մեղանումը աւելի հանդէսով են տօնուում, պատճառ որ փրկագործութեան և քառութեան տօներ են, այս պատճառաւ էլ այն տօների նախընթաց օրերը ճրագալոյց են անուում, և մեր եկեղեցւոյ վարդապետները Ծննդեան և Յարութեան ճրագալոցի երեկոյին կարգել են պատարագ մատուցանել:

Տաղաւար ասում են այն տօները, որն որ հրէայք տարին միանգամ մեծ հանդէսով կատարում էին, որ կոչուում էր Տաղաւարահարաց տօն. և թշին (ևսկոն) ամսին գնում էին Երուսաղէմ, ուր ժողովուում էին հրապարակներումը, պարտէզներումը և կառուրների վերայ, և տաղաւարներ էին շինում կամ մանր շարժական խուցեր էին շինում և եղեղներով (ղամիշով) և ծառի ճիւղերով զարդարում էին և բնակուում նոցա մէջ եօթն օր, իւրեանց քառանամեայ պանդխտութեան յիշատակի համար անապատումը. և եօթներորդ օրը մեծ հանդէսով ճիւղները ձեռին բռնած՝ եօթն անգամ զոհի բոլորը պտուտէին գալիս, և այնպէս կատարում էին իւրեանց տղատութեան յիշատակը: Աոր օրէնքումը խափանուեցան և փոխանակ նոցա կարգեցան հինգ երեւելի տէրունական տօները. պահելով առաջին անունը Տաղաւար կամ Տաղաւարահարաց տօն: Տաղաւար նշանակում է վրան (շարիք):

Առաջին Տաղաւար է Յիսուսի Վրիստոսի Ծննդեան տօնը, որ մեր փրկութեան համար մարդկային բնութիւն առաւ, Աստուածը մարդացաւ, որ մարդկանց մեղքերը բառնայ, համ-

բերեց չարչարանաց և մահուան մեղ համար, որ մեղ յաւիտենական երանութեանը արժանացնի, վասնորոյ և կատարուում է մեղանում Ծննդեան, Աստուածայայտութեան և Արտութեան տօնը Յունվարի 6-ին:

Տեառնընդառաջն է Վրիստոսի քառանորեայ տաճար գալու տօնակամբութիւնը, ուր Սիմէոնը ծերունին իւր գիրկն առաւ զփրկիչն և օրհնեց զԱստուած: Այս տօնը մեր եկեղեցին կատարում է Փետրուարի 14-ին:

Աւետումն է Աստուծոյ բանին անձանելի մարդեղութեան տօնակամբութիւնը, որ Վարբիէլ հրեշտակապետը աւետիս տուաւ Սարիամ սուրբ կուսին, թէ Բանն Աստուած և ոգւով սրբով կ'յղանայ նորա արգանդումը, և կ'ծնել Փլըրկիչ աշխարհի: Այս տօնը մեր և այստանեայց եկեղեցին կատարում է Ապրիլի 7-ին:

Ծաղկաղարդն է Յիսուսի Վրիստոսի Երուսաղէմ մըտնելու տօնակամբութիւնը:

Վառանորդաց վերջին եօթնեակը (շաբաթ) կոչուում է աւագ կամ չարչարանաց շաբաթ, պատճառն որ Երկուշաբթի օրը՝ մեր եկեղեցին Արարչութեան և Ազանայ Գրականից դուրս գալու յիշատակն է կատարում: Երեքշաբթի՝ համաշխարհական ջոհեղեղի և տան կուսանաց: Չորեքշաբթի՝ Յիսուսի Վրիստոսի մատնութեանը: և ինգշաբթի՝ աշակերտաց ոտները լուաց Վրիստոս, և նոյն երեկոյին զատկական գառը կերաւ իւր աշակերտաց հետ, և հաստատեց սուրբ պատարագի խորհուրդը. և նոյն գիշերը չարչարեցաւ: Աւագ ուրբաթ օրը խաչեցաւ և մեռաւ. և նոյն երեկոյին թաղեցաւ: Աւագ շաբաթ օրը մնաց գերեզմանի մէջ մինչև կէս գիշերը կիւրակէի:

Երկրորդ Տաղաւարն է Օգոստի կամ Յիսուսի Վրիս-

տոսի Յարութեան տօնը, որ երրորդ օրը թաղման յետոյ, յարութիւն առաւ, և առաջին անգամ աւետիս տուաւ հրեշտակը իւղաբեր կանանց, և յետոյ երեւեցաւ նոցա և իւր մօր Մարիամին և իւր աշակերտաց շատ անգամ քառասուն օրուան մէջ:

Համբարձումն է Քրիստոսի քառասներորդ օրը երկինք համբառնալու տօնախմբութիւնը, որ տարաւ իւր աշակերտաց Չիթենեաց լեառը Ռեթանիայում, ձեռքը դրեց նոցա վերայ, օրհնեց, և հրամայեց սպասել վերնատանը Հոգւոյն սրբոյ գալստեանը, և ինքն նոցա առաջ սկսաւ բարձրանալ երկինքը, և ամպը ծածկեց նորան նոցա տեսութիւնից, յետոյ աշակերտները յետ դարձան Երուսաղէմ, միաբան աղօթք էին անում և սպասում էին Քրիստոսի խոստմանը կատարելուն:

Օտնօժ. Համբարձման յետոյ առաջին ինքնին որ մէջ Ենեղեցին ինչո՞ւմ է երջրորդ Օտղջողարդ՝ Համբարձման չորրորդ օրուան ո՞ճախմբութեանն է, և ասանդութեանն ինչ մէջ աղօթի մէջ, ի՞նչ սուրբ Լուսաւորչի պահպան հրեշտակն չորրորդ օրուանն ինչո՞ւմ է, և Համբարձման ո՞ճախմբութեանն պատճառը յայտնում է նորան, ինչպէ՞ս երգում են մէջ Հարայանումը. «Մեծահարաշ այս խորհուրդը ասանդութեամբ աս մէջ հասեալ, զոր հրեշտակը լուսապատն ՚ի պաշտպանէն ետմէ լուսալ ելնէ ո՞ճ մէջ է այսօր ի՞նչ պատճառն որ ՚ի յերջինս»:

Հոգեգալուստն է Հոգւոյն սրբոյ իջման տօնախմբութիւնը, որ կոչուում է նաև Պետրեիոսի, այսինքն յիսներորդ օր, պատճառն որ զատկից եօթը շաբաթ յետոյ՝ հրէայք տօնում էին օրինաց յիշատակը, որ առան Սինայ լեռան վերայ, որ Հոգեգալստեան օրինակ էր: Հոգւոյն սրբոյ գալուստը կատարեցաւ յիսներորդ օրը զատկից յետոյ, երբոր առաքեալք և աշակերտք միասին աղօթք էին անում Արևնատան մէջ՝

երեք ժամուն սասալի քամու ձայն ելաւ, և երեւեցան ամենքի վերայ հրեղէն լեզուք, որոնք շնորհաց նշան էին, և որով առաքեալք սկսան խօսիլ զանարան լեզու և մարգարեանալ. նաև նոյն օրը շատերին դարձրին դէպ ՚ի քրիստոնէական հաւատը:

Երրորդ Տաղաւարն է Այրդավառի կամ Քրիստոսի Պայծառակերպութեան տօնը, որ մեր եկեղեցին մեծ հանդէսով է կատարում, ինչպէս սուրբ Լուսաւորիչը սահմանադրել է:

Օտնօժ. Աստուածաբանութեան ժամանակը մէջ ո՞ճ էր հասարակում Հայաստանի մէջ ՚ի պատիւ Ենեղեցի իւրոյ, ինչ Պետրեի լուսաւորչի այն ո՞ճը վերջոյն է հարգեց Քրիստոսի Պայծառակերպութեան ո՞ճը. և որովհետեւ Վարդապետ զարդարումէն ինչ ժամանակը է հասանելի, այս պատճառաւ այն ինչո՞ւմ ինչ ունի էր Այրդավառն, զանն որոյ այն ո՞ճախմբութեանն էլ ինչո՞ւմ էր Այրդավառն:

Պայծառակերպութեան տօն կոչուում է այն տօնը, որ Քրիստոս կամեցաւ իւր չարչարանքից առաջ ցոյց տալ առաքելոց իւր Ետուածութեան փառքը, վասն որոյ առաւ Պետրոսին, Յակոբոսին և Յովհաննէսին իւր հետ թաքոր լեռան վերայ ելաւ, այն տեղ նորա դէմքը լուսաւորեցան արեգակի պէս, շորերը սպիտակ եղան ձիւնի պէս, և երեւեցան մարգարէք Սովսէս և Եղիա, այն ժամանակը ամպը նոցա վերայ հովանի եղաւ և լուսեցաւ երկնքից ձայն, թէ «Գա է որդի իմ սիրելի, գորան լսեցէք»:

Չորրորդ Տաղաւարն է սուրբ Ետուածածնայ Արեւիկայի տօնախմբութիւնը, որ միշտ տօնում ենք Օգոստոս ամսուն Արեւիկէ օր, և այս տօնախմբութիւնը մեր եկեղեցին կատարում է ինն օր:

Օտնօժ. Ետուածածնայ ամենայն էնեղեցի պետտունէն

Աստուածաբանայ չորս հոմախօսութիւնն, եւն հասարակ, այս է՝ Յըր-
 Եւան Աստուածաբանայ Աննայեց, որ ստեղծած էն յեջ Ղեւոնտէ-
 Բեբե 9 էն. Սորս թանգիտանը՝ 8 էն Աեպոստոլեբեբե. Արեց ամայ
 ընծայանն ՚ի հասարն՝ 21 էն Սոյե-Բեբեբե. Եւ Ա Երստիտաննը՝
 որ շարժանն հոն լինելու համար հասարակ յասարակութեանն (Օգոստոս ամսի
 Երեբե 13 էն—14 15— Եւ 16. Տեյն ինքուինն օր:

Հինգերորդ Տաղաւարն է սուրբ Խաչի տօնախմբու-
 թիւնը, որ մեր եկեղեցին տարին չորս անգամ է տօնուծ,
 այսինքն է՝ Գիւտ Խաչին, Երեման խաչի, Ա Երացման և
 Ա արագայ խաչի: Գիւտ Խաչի տօնն է, որ Կոստանդիանոս
 Թագաւորի մայրը Հեղինէ Թագուհին գնացել էր Երուսա-
 ղէմ 327 Թուին ուխտ և երկրպագութիւն անօրինական տեղեաց,
 ուր մեծ ծովասով գտաւ և բաց անել տուաւ սուրբ Խաչը որ
 հրէայք Թագ էին կացրել, և բողմեցրուց իւր շինած եկե-
 ղեցոյ մէջ. վասն որոյ ՚ի պատիւ և ի փառաբանութիւն
 սուրբ Խաչի՝ եկեղեցին կարգեց Գիւտ խաչի տօնախմբու-
 թիւնը:

Երեման խաչի տօնախմբութիւնն է այն, որ իւր 362
 Թուին, ինչպէս պատմում է Կիւրեղ Երուսաղեմացին՝, երկըն-
 քումը երեւեցաւ խաչաձև լոյս, և այս տեսիլքի վերայ դուրս
 եկան բոլոր քրիստոնեայք և երկրպագութիւն տուին և
 փառաւորեցին Վրիստոսի սուրբ Խաչը, այս պատճառաւ
 սահմանուեցաւ երեման Խաչի տօնը:

Ա Երացման խաչի տօնախմբութիւնն է այն, որ Պար-
 սից Թագաւորը գերի էր տարել սուրբ Խաչը, որ յետոյ Խո-
 սեմ նոցա Թագաւորը մեծ պատուով յետ ուղարկեց Յունաց
 կայսեր Հերակլին, և նա 629 Թուին Կոստանդնուպօլից գնաց
 Երուսաղէմ, և այնտեղ ինքն իւր ուռի վերայ գրած սուրբ
 Խաչը՝ բաղմեցրուց իւր առաջւայ տեղը, այս պատճառաւ սահ-
 մանուեցաւ տօնը վերացման Խաչի Սեպ. ամսուն՝ օր կիւրակէ:

Ա արագայ Խաչի տօնախմբութիւնն է այն, որ յայտն-
 ւեցաւ Ա արագ լեւան (սարի) վերայ, ուր Հովիտիմեան կու-
 սանք բերել էին խաչափայտի մասն, և նոցա վախճանեցուց
 յետոյ մնացել էր այնտեղ. յետոյ Թողիկ ճգնաւորի ձեռքով
 յայտնուեցաւ հրաշքով և տեսիլքով, և Ներսէս կաթողիկոսի
 ժամանակը 653 Թուին կարգուեցաւ տօն յայտնութեան Խաչի
 Ա արագ լեւան վերայ:

Նաւակատիք բառը նշանակում է տօն և հանդէս եկե-
 ղեցոյ շինութեան և ուրիշ մեծ անցքի համար: Ինչպէս Հրէ-
 այք նաւակատիք էին կատարում իւրեանց տաճարի շինու-
 թեան պատճառաւ, այսպէս էլ մեր նախնիքը քանի մի մեծ
 տօներու նախընթաց օրերումը սահմանեցին տօն եկեղեցոյ,
 և կարգեցին երեք նաւակատիք, ինչպէս Ա արդավառի, Ա Ե-
 րափոխման և Խաչվերացի նախընթաց օրերին, և հանդիսա-
 ւոր տօնախմբութեան և ուրախութեան պատճառաւ՝ ուտում
 ենք այն օրերին միայն ձու, իւղ, կաթն և ձկնեղէն:

Աղբիւնք:

Յանուն Հօր և Արդոյ և Հոգւոյն սրբոյ:

Տէրութեանն Աղբիւնք:

Հայր մեր՝ որ յերկինս, սուրբ եղիցի անուն քո. եկե-
 ցէ արքայութիւն քո. եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և
 յերկրի: Օհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր: Մ-
 թնդ մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պար-
 տապանաց: Մը մի՛ տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն. այլ փըր-
 կեա՛ զմեզ ՚ի չարէ: Օհի քո է արքայութիւն և զօրութիւն
 և փառք յաւիտեանս, ամեն:

Աստուծոյն Ազնիւնք

Օգոստոսու աղօթս և զբանաւոր պաշտօնս ընկալ ամենակալ ամենամեծդ Աստուած 'ի քո անուպական և յերկնային խորանսդ: Մագեա առ մեզ զարդարութեան և զկամաստութեան զԱյս քո, արա զմեզ որդիս լուսոյ և որդիս տունընջեան, որպէս զի 'ի գալ աւուրս երկիւղածութեամբ վարեցուք ըզկեանս մեր, և առանց գայթակղութեան կատարեցուք: Օ, ի գու ես օգնական և փրկիչ մեր և քեզ վայելէ քիտք, իշխանութիւն և պատիւ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս:

Գոհանամք զքէն Տէր Աստուած մեր, որ զարթուցեր զմեզ 'ի հանգստենէ քնոյ շնորհիւ ողորմութեան քոյ: Օ, արթն զմիտս մեր արդարութեամբ առ քեզ Տէր Աստուած մեր, զի տեսցին աչք մեր զփրկութիւն քո, և կեսցէ և ընակեցի առ մեզ Աստուածութիւն քո, և ողորմութիւն քո հովանի և պահպան լիցի 'ի վերայ պաշտօնէից քոց: Առ զմեզ զծանայքս քո՝ արժանի՛ արա 'ի տուէ և 'ի գեշերի և յամենայն ժամու միշտ խորհել 'ի սէր պատուիրանաց քոց: Առ մեք գոհանալով փառաւորել զչայր և զԱրդի և զսուրբ Հոգիդ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից:

Սուրբ Աստուած, սուրբ և հզօր, սուրբ և անմահ, որ խաչեցար վասն մեր, ողորմեա մեզ (Եփեցոս):

Փառաւորեալ և օրհնեալ միշտ սուրբ կոյս Աստուածածին Մարիամ՝ Մայր Քրիստոսի, մատո զաղաչանս մեր՝ Արդւոյ քո և Աստուծոյ մերոյ: Փրկել զմեզ 'ի փորձութենէ և յամենայն վտանգից մերոց:

Ի սոնի Յարութեան:

Քրիստոս յարեալ 'ի մեռելոց, մահուամբ զմահ կո-

խեաց և յարութեամբ իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց, նմա քիտք յաւիտեանս, ամէն:

Աս Տեքստայս սուրբ իոյն:

Անկանիմք առաջի քո, Աստուածածին, և աղաչեմք զանարատ զԱրդւոյ, բարեխօսեալ՝ վասն անձանց մերոց և աղաչեալ՝ զմիտն Արդիդ, Փրկել զմեզ 'ի փորձութենէ և յամենայն վտանգից մերոց:

Ազնիւնք ճաշոս:

Աչք ամենեցուն 'ի քեզ յուսան, և զու տաս նոցա կերակուր 'ի ժամու: Բանաս զձեռն քո, և լցուցանես զամենեւեան քաղցրութեամբ կամօք քովք:

Ճաշակեցուք խաղաղութեամբ, օրհնեալ է Տէր 'ի պարգևս իւր, ամէն:

Օգնի ճաշոս:

Տէր Յիսուս, լցաք 'ի բարութեանց քոց: Տացուք գոհութիւն Տեառն Աստուծոյ մերոյ՝ Հօր և Արդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, Օլիութիւն սեղանոյս անհատ և աննուաղ արասցէ Քրիստոս Աստուած մեր, որ զմեզ կերակրեաց: Ամա քիտք յաւիտեանս, ամէն:

Ազնիւնք յառաջ քան զպատասխանելիս:

Տէր Աստուած մեր, առաքեալ 'ի մեզ զշնորհս Հոգւոյդ սրբոյ պարգեւել մեզ միտս և կազգուրել զզօրութիւն հոգւոց մերոց, որպէս զի ընդունելով զաւանդեալ մեզ ուսմունս՝ զարգացուք քեզ՝ Ստեղծողիդ մերում 'ի փառս, 'ի մխիթարութիւն ծնողաց մերոց և յօգուտ Աշխարհեւոյ և Հայրենեաց:

Օրհնի Գրաստուածութեան

Գոհանամք զքէն Տէր Աստուած մեր, զի արժանի արարեր զմեզ շնորհաց քոց՝ ընդունելութեան ուսմանս, օրհնեա՛ Տէր, զծնողս և զուսուցիչս մեր, որք առաջնորդեն մեզ 'ի գիտութիւն բարութեան, և սուր մեղ կարողութիւն յառաջադէմ զարգանալ յուսումն իմաստութեան և գիտութեան:

Հանգստութեան աղօթիչ:

Տէր Աստուած մեր, դու պահեա՛ զմեզ խաղաղութեամբ 'ի գիշերիս յայսմիկ և յամենայն ժամանակի: Ընդ սուրբ երկիւղ քո բեկտեալ պահեա զմիտս և զխորհուրդս մեր: Որպէս զի յամենայն ժամ քե պահպանեալ լիցուք յորողայթից թշնամոյն: Աւ քեզ հանցուք զօրհնութիւն և զփառս Հօր և Որդոյ և Հոգւոյ սրբոյ: Այժմ՝ և միշտ և:

Հրեշտակի խաղաղութեան յանձն արա՛ զանձինս մեր, Տէր զօրութեանց, որ եկեալ պահեսցէ զմեզ անխոփս 'ի սուտ և 'ի գիշերի, յարթնութեան և 'ի հանգստեան մերում: զի դու ես արարիչ լուսոյ, և հաստիչ գիշերի: Աւ այժմ աղաչեմք զքեզ Տէր Աստուած մեր, զհանգիստ գիշերիս շնորհեա խաղաղութեամբ անցուցանել, և հասանել 'ի պաշտօն առաւօտու յերկրպագութիւն և 'ի փառաբանութիւն ամենասուրբ Արրորդութեանց, այժմ և

Երբ խաչի

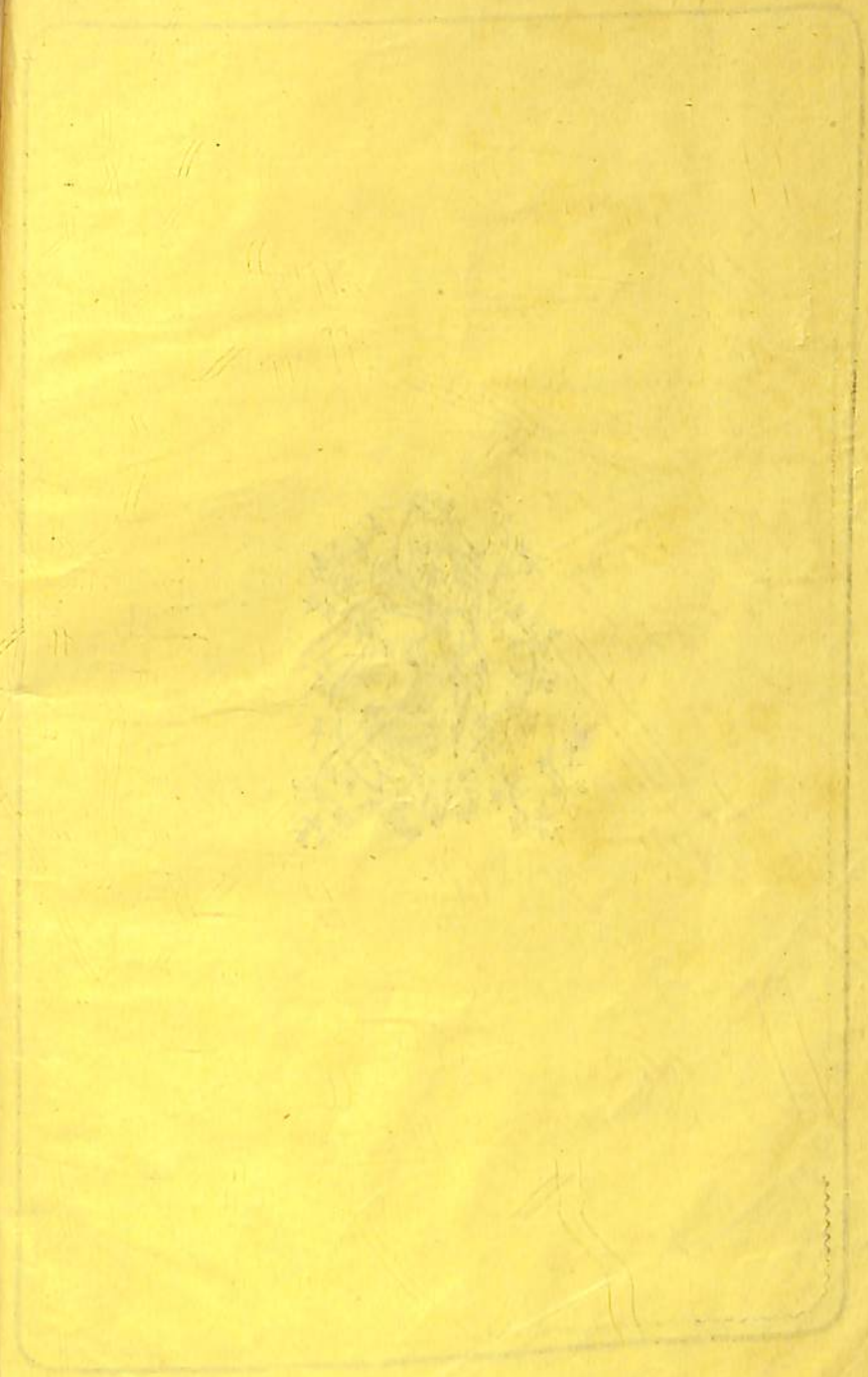
Խաչի քո Վրիստոս երկիրպագանեմք, և զսուրբ Խաչելութիւնդ քո մեծացուցանեմք, և զսուրբ զՅարութիւնդ քո փառաւորեմք: Ակայք հաւատացեալք, երկիրպագեսցուք

Վրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, վասն զի եկն 'ի ձեռն Խաչին իւրոյ շնորհեաց պարգևս աշխարհի: Սուրբ Աստուած, սուրբ և հղօր, սուրբ և անմահ, որ խաչեցար վասն մեր, տղօրմեա՛ մեզ:

Փառք սուրբ Խաչիդ, ալէլուիա, սուրբ Մասնութեանդ, ալէլուիա, Չարչարանացդ, ալէլուիա, Խաչելութեանդ, ալէլուիա, սրբոյ թաղմանդ, ալէլուիա, սուրբ Յարութեանդ, ալէլուիա: Փառք և երկրպագութիւն Հօր և Որդոյ և Հոգւոյն սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

3371

